

Vahye Dair

Levent ÇAVUŞ*

On Revelation

Citation/©: Çavuş, Levent, (2011). On Revelation, Milet ve Nihal, 8 (1), 7-19.

Abstract: In this essay, the concept of revelation assessed in terms of Islamic belief. The fact of revelation in Islam has been connected with the belief in the necessity of knowledge of it. However, so called knowledge is not something that is arguable but it is clearly a command. It is also pointed that the significant role and importance of the prophet in transferring this command including knowledge, which is defined as absolute revelation, to the believers. The weakness of historicism has been discussed because of being the revelation beyond the time and space. It has been shown that the God has an impact on the history and society by revelation; in addition to this some definitions of revelation were given in the framework of the verses from the Holy Qur'an.

Key Words: Revelation, knowledge of the unseen, prophecy.

Atıf/©: Çavuş, Levent, (2011). Vahye Dair, Milet ve Nihal, 8 (1), 7-19.

Öz : Bu makalede vahiy konusu İslam itikadı açısından değerlendirilmiştir. İslam'daki vahiy olgusu vahyedilen bilgiye iman etme zaruretiyle ilişkilendirilmiştir. Ancak söz konusu bilginin tartışılabilir bir bilgiden çok bir emir olduğuna dikkat çekilmiştir. Mutlak vahiy olarak tanımlanan bu emir içerikli bilginin inananlara aktarılmasında peygamberlik müessesese-

* Araştırmacı, [mka.34@hotmail.com].

sinin önemine ve peygamberin oldukça belirleyici olan fonksiyonuna işaret edilmiştir. Vahyin zaman ve mekânın ötesine uzanan aşkınlığı nedeniyle tarihselci yaklaşımın zaafı tartışılmıştır. İslam düşüncesinde yer alan vahiy olgusunun Kur'an ayetleri çerçevesinde kendine has tanımlarının da yapıldığı makalede, Allah'ın vahyetme süreciyle tarihe ve topluma müdahalesi olduğu öne çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vahiy, gayb bilgisi, peygamberlik.

Vahiy olgusuna dair düşünmeğe başlamak, öncelikle bir kabulü, daha esaslı bir ifadeyle, imanı sürekli olarak hatırlayıp kullanmayı ve ona müracaat etmeyi gerektirecektir. Çünkü insana vahyin nazil oluşu ve içerdiği konuların bir kısmı gaybdır. Üçüncü şahıslar tarafından duyularla tespit edilemez. Elçinin iddiası, genel olarak başlangıçta elçinin emin oluşu gibi toplum nezdindeki itibarından destek almak durumundadır. Emin oluşun yanı sıra gelen mesajın eşsizliği, içeriğinin makul, dengeli, evrensel, fitrata uygun, tutarlı, değişmez ve benzeri özelliklerle elçinin iddiasını destekler mahiyette olması; mesajla karşılaşan üçüncü şahısları kendine bağlayabilecek özellikleri kapsar olmalıdır. Allah tarafından apaçık mucizelerle desteklenmesi de söz konusudur. Vahye iman ederek vahiy olgusunu düşünmeye başlamak ile onu gerçek kabul etmeyerek vahiy düşünmek, doğal olarak çok farklı değerlendirmelere yol açacaktır. Hemen her konuda olabileceği gibi vahiy olgusuna dair kabullerde de hem hangi zaviyeden hem de ne amaçla bakıldığı, görünen şeyin algılanışında küçümsenmeyecek farklara yol açma potansiyelindedir. Konuyla alakalı kadim literatürden günümüze farklı anlayışların bir sebebi de budur.

Vahiy sözcüğüyle sembolize edilip ifade edilen, Allah'ın mesaj-emir inzal etmesi olayıdır. Zaten Arap dilinde var olan "vahiy" sözcüğünün, anlam alanı vahiy olayına uyarlanacak şekilde Allah tarafından yeniden düzenlenmiştir. Vahiy olayını sembolize eden kavram olarak da Kur'an'da kullanılmıştır.¹ Dolayısıyla Arapça'nın özel bir tür haber iletmeyi ifade eden "vahiy" sözcüğü, söz konusu olguyu ifade edebilmesi açısından yeni bir anlam alanına sahip kılınmıştır. Bu yeni anlam alanıyla vahiy sözcüğünün o güne kadar kapsaya geldiği anlamlar zaman içinde az çok değişmekle

beraber Allah'ın insanların içinden birini seçerek insanlığa iletmeyi dilediğini, iletişim eylemini ve iletilen mesajı ifade eder olmuştur. Bu manada insanlığa iletilmek üzere peygamberlere inen vahyi, -diğer anlamlarıyla karıştırmamak için- makalede “mutlak vahiy” kelimesi ile ifade edeceğiz.

Mutlak vahiy Muhammed a.s.'ın zamanının Arapçası'nda kendini “vahiy” kelimesi ile tesmiye ettiği gibi; insanlık tarihi boyunca Allah'ın insanlığın gidişatına müdahalelerinde seçilenlerin lisanında aynı olay doğal olarak farklı farklı kelimelerle ifade edilmiştir.²Bu arada Allah'ın seçtiği bir kuluna mutlak vahyi ilemesi diye kabaca tarif ettiğimiz olay değişik inanışlarda bambaşka niteliklere büründürülerek karşımıza çıkabilmektedir.³ Ayrıca olay ve olgu, yani vahyin indirilişi ve vahyin kendisi Kur'an'da ve Muhammed a.s.'ın hadislerinde farklı kelimelerle de karşılanmıştır. Bu olayı ve olguyu ifade eden her bir farklı kelime kendi kök anlamlarıyla hadiseyi ve vahyi daha sağlıklı anlamaya-anlatmaya vesile olmaktadır. Aynı şekilde vahyedileni, yani Kur'an'ı ifade için kullanılan diğer isimler de aynı amaca matuftur.⁴

Vahiy kelimesinin lügat mânâsı îmâ, “fısıldama, işaret, intikal, telkin ve yazıyla bildirmek”tir. Bu anlamlarda bir temel ortak özellik, bildirim hızıdır. Vahiy sözcüğü “süratli bir şekilde

² İngilizce'de *revelation* vahiy, ilham, açığa vurma, esin, açığa çıkarma, belli etme; *inspiration* ilham, esin, fikir, telkin, vahiy, nefes alma; *apocalypse* vahiy, İncil'in son bölümü, açığa vurma, ortaya dökme; *oracle* kehanet, torpil, kâhin, keramet, ilham, vahiy; *testimony* tanıklık, şahitlik, şahadet, ifade verme, vahiy gibi anlamları ifade eden kavramlardır.

³ “Sinoptik İnciller'de vahyi nitelenmek için, vaaz etmek-açıklamak (*kêrussein*), öğretmek (*didaskain*) ve açmak (*apokaluptein*) gibi kelimeler kullanılmıştır. Kêrussein ve Didaskain, Sinoptik geleneğe vahiy ile ilgili en çok karşılaşılan sözcüklerdir ... Pavlus'un mektuplarında vahiy ile ilgili olarak en çok zikredilen *apokaluptein* (açıklamak) ve *phaneroun* (göstermek, görünür kılmak) sözcüklerinin yanı sıra, *gnôrisein* (bildirmek), *kêrussein* (vaaz etmek), *didaskain* (öğretmek), *katangellein* (İncil'i ilan etmek), *logos* (kelâm), *mustêrion* (gizem) ve *euangelion* (İncil) kelimeleriyle de karşılaşmaktayız. Bkz. Muhammed Tarakçı, “Hıristiyanlık'ta Vahiy Anlayışı”, *Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (2), 2003 s. 171-201

⁴ Kur'an, Kitab, Zikir, Fırkan, Nûr, Hüdâ, Hakîm, Beyan, Mev'ıza, Belâğ, Şifa, Rahmet, Rûh, Hak, Adl, Mecîd, Aziz, Kerîm, Mübârek gibi.

işaret etmek” demektir.⁵ Cahiliye şiirindeki kullanılış söylenenleri kapsamı bakımından güzel bir örnektir.

Göz kırpmam ona onu sevdiğimi vahyetti./ Vahyim neticesi yanakları pembeleşti.⁶

Allah’ın vahyedişi genel anlamıyla varlığa “ol” emri ve akabinde ona yolunu göstermesi, geniş anlamıyla vahiy kelimesi ile ifade edilir.

De ki: “Gerçekten siz mi yeri iki günde yaratana inkâr ediyor ve O’na birtakım eşler kılıyorsunuz? O, âlemlerin Rabbidir.” “Orda (yerde) onun üstünde sarsılmaz dağlar vardı, onda bereketler yarattı ve isteyip arayanlar için eşit olmak üzere oradaki rızıkları dört günde takdir etti. Sonra, duman halinde olan göğe yöneldi; böylece ona ve yere dedi ki: “İsteyerek veya istemeyerek gelin.” İkisi de: “İsteyerek (İtaat ederek) geldik” dediler. Böylece onları iki gün içinde yedi gök olarak tamamladı ve her bir göğe emrini (ve evhâ) vahyetti. Biz dünya göğünü de kandillerle süsleyip donattık ve bir koruma (altına aldık). İşte bu, üstün ve güçlü olan, bilen (Allah)’ın takdiridir.” (Fussuleet 41/9-12)

Bu ayetler Kur’an’daki “varlık” telakkisinin genel çerçevesini de ihtiva etmesi bakımından dikkate şayandır. Burada yaratan ve yarattığı arasındaki bağı ilk yaratılışla başlayan ve sonra kesintisiz devam eden bir süreç olarak değerlendirebiliriz. Bütün varlıklar Allah’ın emrine teslim olmuşlar ve ne yapmaları gerektiğini sürekli bir şekilde ondan almaktadırlar. Genel olarak Allah’ın iradesi tüm varlıklar üzerinde egemen ve devamlıdır. Her bir varlık sürekli olarak Allah’tan aldıkları emir – vahiy – doğrultusunda yürüyüşünde vazife ifa ederler. Eğer Allah’ın her oluşu sürekli ve yenden yaratıyor olduğu anlayışını tartışmalı bulsak bile, Allah’ın yaratan ve yolunu gösteren oluşu -yani hayatı, var edilenin vazifesini tayin eden oluşu- Allah’ın varlığa emrini yani vahyini ifade eder.⁷

⁵ Ragıp el İsfahani, *Müfredat Elfazi'l-Kur'an*, çev. Y. Türker (İstanbul: Pınar, 2007), s.1544.

⁶ Ali Ünal, *Kur'an'da Temel Kavramlar* (İstanbul: Beyan, 1986), s.27.

⁷ “Allah, yedi göğü ve aynı şekilde yeri(n sayısız parçasını) yaratandır. O’nun (yaratıcı) iradesi, bütün bu (yaratık)ları aracılığıyla kesintisiz tecelli eder ki Al-

Varlık âlemi yaratıcının vahyi doğrultusunda, onun belirlediği fitrat ve hedeflerle bu âlemdeki mevcudiyetini devam ettirmektedir. Varlık âleminde her bir varlığa gönderilen emirler – vahiy – varlıktan Allah’a şeklinde bir iletişim değildir. Hadise, Allah’ın yaratması ve yarattığına yolunu göstermesidir. Allah’a tam bir teslimiyette, onun tarafından yaratılan olarak varlık âlemi Allah’ın vahyine tâbi ve onun gösterdiği hedefe doğru yolculuğuna devam etmektedir. Allah’tan varlığa şeklinde ifade ettiğimiz varlık âleminin yaratıcı karşısında tam teslimiyeti düşünüldüğünde kabaca emir alan emir eden ilişkisine işaret etmek içindir. Varlığın vahyi almak, vahye ulaşmak, vahyi seçmek, vahyi istemek gibi durumları söz konusu değildir. Ayrıca varlığın vahye tâbi olmayıp başka bir yolu tercihi gibi bir seçeneği de söz konusu değildir. Vahiy -emirler- iner de iner ve varlık âlemindeki her yaratılan gereğine uygun fonksiyonunu yerine getirirler.⁸Bu emredişte vahyin dili, yani inzal olunanın dili, insan olarak bizim kavrayabildiğimiz bir husus değildir; bu anlamda vahiy lafzı, sesi, imlayı müteâl tüm bunların ötesinde bir husustur. Varlık âlemi diline ve şekline vakıf olamadığımız bir tarzda veya belki her biri ayrı tarzlarda vahiy ile oluşmuş ve sürüp devam etmektedirler.

Vahyi, varlığın yaratıcı ile ilişkisi veya iletişimi şeklinde tanımlama hatalıdır. Bu tarz yaklaşımlar varlığın vahiy eden karşısında etkin bir muhatap şeklinde algılanmasına sebep olabilir ki bu durum sorunlu algılamalara kapı açar. Zira yaratılan yaratıcı karşısında etken değildir. Varlığın zaman ve mekân kombinasyonlarında ortaya çıkan her ne olursa olsun, vahyi yönlendirip belirlediğini kabul etmek sorunlu algılar üretebilir. Varlık yani yaratılan, yaratıcıyı herhangi bir şeye zorlayamaz. Yaratılan, yaratıcı karşısında herhangi bir etki yönlendirme veya belirlemeyi gerçekleştirebilme konumunda düşünülemez.

lah’ın her şeye kadir olduğunu ve her şeyi bilgisiyle kuşattığını göresiniz.” (Muhammed Esed Meali).

⁸ “Doğrusu Biz onu (Kur’an’ı) Kadir gecesinde indirdik. Kadir gecesinin ne olduğunu ne bildirdi ki sana? Bin aydan hayırlıdır o Kadir gecesini. Onda melekler ve Ruh, Rablerinin izniyle (yapılacak) her iş için peyderpey inerler. Bir selam (güvenlik)tir o gece, ta tan atana kadar.”Kadir, 97/1-5, (Elmalılı Meali).

Vahiy salt bilgi olarak tanımlamak da sorunlu çağrışımları ihtiva etme potansiyelindedir. Öncelikle bilgi kavramıyla alakalı var olan çarpık kanaatler vahyin ne olduğunu fark etmede engeller oluşturacaktır. Aynı şekilde “vahiy bilgi kaynağıdır” tanımlaması da yanlış anlaşılabilir. Vahiy, varlığın onun karşısında ihtiyarını kullanma ihtimali olan bir şey değildir. Vahiy, varlık tarafından herhangi bir şeye istihdam edilemez. Yani vahyin muhatabı, vahiyde olmayan özellik ve görevleri vahye yükleyemez. Vahiy, varlık âlemi söz konusu olduğunda “emir”dir. Varlık -yaratılmışların onun gereğini yerine getirir. Varlığın onu yanlış anlaması veya “anlama” diye bir husustan bahsedebilme; sonucu etkileme potansiyeli bakımından söz konusu değildir. Vahyin varlık tarafında kavranması, tam bir idrak ile idrak edilmesi mümkün de gerekli de değildir. Varlık âlemi vahyin nasıl sonuçlar doğuracağını hesap da idrak de edemez; etmesi de gerekmez. Varlık âlemi, emri yerine getirir, yani tespih eder.

Vahyin yukarıdan “aşağıya indirilen” olarak tanımlanması itibaridir.⁹ Bu burum, yaratıcının muhteşem oluşuna vahyin menşeinin mükemmelliği ve kutsallığına dairdir. Dolayısıyla Allah’tan gelen vahiy de mükemmeldir, kutsidir, kutsaldır, yani yaratıcıya aittir. Yaratıcıdan başkası ona sirayet edemez; bir şey karıştıramaz. Onda boş ifadeler, anlamsızlık, amaçsızlık ve basitlik gibi olumsuz hususlar bulunamaz. Varlığı şaşkın bırakan, ne yapacağını bilemez hale getiren bir etki ihtiva etmez. Vahiy alış halinde varlığın dalgın, uykulu, rüya görür gibi, belirsiz, netlik ifade etmekten uzak, algıların muğlâk olması düşünülemez. Vahiy alan varlığın vahiy unutmaması ve karıştırmaması da söz konusu olamaz. Varlık âlemini yaratan ve vazifesini tayin eden vahyin mahiyeti, indiği varlığın yaratılması ve amacına yönelmesi, idrak edemediğimiz birçok hususları kapsayabilir. Ama kesinlikle indiği varlık açısından itibari değildir. Varlık âlemi açısından kendilerine inen vahiy bir

⁹ “Gerçek şu ki, (ey iman eden,) bu Kur'an'ı sana safha safha indiren Biziz, gerçek bir armağan (olarak)” İnsan, 76/23.

varsayım değildir; bir seçenek de değildir. Fazlalık da eksiklik de ihtiva etmez. Tamı, kemali ihtiva eder. Yaratıcıdan gelen emirdir.¹⁰

Allah ve varlık âlemi tasavvurumuzda vahyin yerini kavrama yolundaki uğraşımız önemlidir. Bu husus mutlak vahiy tasavvurumuzu sağlıklı inşa etmemize ciddi katkı sağlayacaktır. Yaratıcının varlık âlemini “Ol” emri ile yaratması ve yolunu göstermesi karşısında varlık âlemi farkında olarak ama itiraz seçeneği olmaksızın itaat etmektedir. Bu okunan bir vahiy değildir. Bu vahye muhatap olan varlıklar, aklederek gereğince hareket etmeyi irade etmezler. Onlar emre teslim olmuşlardır. Onların hâli inisiyatif kullanıyor olma hâli değildir. Zıddına bir hareket seçenekleri yoktur.

Mutlak vahye, yani Muhammed a.s’e indirilen vahye gelince, bu yukarıda ele aldığımız vahiyden farklı bir husustur. İnsan bu vahye muhataptır. Varlık âleminde insan dar bir algı kapasitesi ile diğer varlıkların nerdeyse tamamından ayrı olarak kısmi iradesiyle, kısmi müstakil inisiyatif sahibi oluşuyla icra-i faaliyette bulunur. Algı kapasitesi varlık âleminin çeşitliliği, derinliği ve karmaşıklığı karşısında oldukça sınırlıdır. Duyuları belirli bir aralığı fark edebilir. Bilgi, aklediş ve tefekkürle algı kapasitesini genişletip olgunlaştırabilir. Algısını kemâle yaklaştırdıkça olguları gerçekliğiyle anlayıp görebilir, irade ve-veya inisiyatif koyması gereken hususlarda diğer varlıklar gibi yaratıcısının vahyine -emrine-uyumlu bir süreç inşa edebilir.

Varlık âleminde insan kendi ve diğer varlıklara dair tasavvur inşa eder. İnsanın kendisinin ne olduğu, tüm varlık âleminin anlamı, Allah hakkındaki kabulleri ve hayatla ilgili algıları bu saydıklarımızın hakikatine tamamen zıt kanaatleri içermemelidir. Bu başlıklarla ilgili algılarının gerçek olanla (hakk) çatışıyor olma hâli varlık âleminde uyumsuzluğa -fısk ve fesada- sebep olacaktır.

İnsanın düşünce ve seçiminin hakk ile çatışıyor olma durumu, uyumun, bütün varlık âlemini kapsar şekilde bozulması gibi daha olumsuz sonuçları içerir. İnsanın varoluşunda Âdem a.s. ile başla-

¹⁰ “Rabbin bal arısına da şöyle vahyetti: dağlardan ve ağaçlardan ve kuracakları köşklere göz göz evler edin” Nahl, 16/68.

yan süreçte “mutlak vahiy” yolunu gösterici olarak insanoğluna Âdem a.s. aracılığıyla ikram edilmeye başlanmıştır. Böylece varlık âleminde bulunan uyum haline –salâh- insanoğlunun “mutlak vahyin” yol göstericiliğine bağlı, yapıp etmeleri olumlu katılımı sağlayan olacaktır. Bu bakış açısından hareketle “mutlak vahyin” varlık âlemine inip duran vahyin muadili olduğu söylenebilir. Yani Allah, nasıl insanın dışındaki varlıklara yolunu gösterme mahiyetinde vahyeyiyor ise aynı şekilde insana da yolunu - hedefini- gösterme mahiyetinde elçileri aracılığıyla okunan vahyi indirmiştir.

“Mutlak vahiy” varlık âlemine inip duran vahiyden farklı olarak indiği seçilmişin ve toplumunun dili ile nazil olur. Genel bir ifade ile yol göstericiliğini seçilmiş hemcinslerinin pratiğinde insanoğluna örnekler. Teorik bir anlamdan ve bilgiden ibaret değildir. İnsanın kendisini nasıl algılaması gerektiğine, varoluşuna, görevlerine, yasaklara ve serbestlere dair kuralları -ahkâm- kapsar. İnsanın kendine dair ve kendisi dışındaki varlık âlemine dair telakkisini düzenler. Genel anlamda varoluşa dair, yani hayata dair algısını, görüşünü, telakkisini düzenler. Nihayet yaratıcıya dair algısını ve görüşünü düzlemiş olur. Allah, hayat, mahlûkat ve kendisi hakkındaki algı düzenlemeleri, insanlığı varlık âlemiyle beraber aynı yol göstericinin kılavuzluğunda varlığını ifâya yönlendirir. Kur’an vahyi bunu biçimsel anlamda hükümler dizini olarak yapmaz. Birçok olayı ve konuyu gündeme getirir; onlara, tabiri caizse kameralar tutar. Aynı olay veya konuya bakış sanki onlarca kameradan bize aktarılır. Bir açıdan fark edemeyeceğimiz bir hususu diğer açılardan fark edebilme fırsatı verir.

Peygamberlik müessesesi bu yol göstericiliğe ve örneklığe matuftur. İşte “mutlak vahiy” bu seçilmiş peygamberlere yaratıcı tarafından indirilir. “Mutlak vahyin” Allah tarafından inzali, peygamber açısından çok özel bir tecrübedir. Başkası bu tecrübeyi anlayıp idrak edemez. Bu ve başka sebeplerden ve belki de bilemediğimiz, bize gayb olan daha başka sebeplerden peygamberler “Mustafa”dır; yani “seçilmiş”lerdir. Peygamberlere inen “mutlak

vahiy" ile Allah insanlığın gidişatına müdahale eder. Bu müdahalede yer ve coğrafya seçimi, müdahale zaman aralıkları, seçilen elçinin kimliği, mutlak vahyin dili gibi hususlar Allah'ın dilemesine bağlıdır. Bunlarda ne matematiksel bir döngü ne mantıksal bir örüntü ne de determinist bir mecburiyet söz konusu değildir. Bütün peygamberlere gelen "mutlak vahiy" ahkâma dair çok az kısmi, şekilsel farklılıklar içerse de amaç ve muhteva açısından aynıdır. Tüm peygamberlere inen vahiy, varlık âlemine inip duran vahye paraleldir ve her ikisi de aynı yaratıcı tarafından inzal olunmaktadır.

İşte Muhammed a.s.'a inzal olunan Kur'an bu zincirin son halkasıdır. Kur'an vahyi Arap diliyle inzal olunmuştur Muhammed a.s. Arap'tır. Kur'an vahyi lafız ve mânâ olarak Allah'a aittir; kelimullahtır. Fakat Kur'an vahyi imla olarak vahiy değildir. Zaman içerisinde imlası tekâmül etmiş ve günümüzdeki biçimini almıştır ve imla yönüyle tekâmülü bu gün de devam etmektedir. Günümüzde tecvitli okunuşu hatırlatıp kolaylaştırmaya dair farklı renk ve işaretlerle imla edilmesi buna örnektir. Dolayısıyla imladan hareketle harfleri ve kelimeleri sayarak matematiksel sistemlerle vesaire çabalarla Kur'an'da meşru ya da gayri meşru bir şeyler aramak boştur.

Arapça olan ama Allah'ın kelâmı olan Kur'an vahyi, Arap dilinin imkanlarından, sözcük ve gramer yapısından istifade ile kendine özgü, Arapça oluşu aşkın bir kavramsal değerler dizisi – paradigma- inşa etmiştir. Allah, Arapça kullanılagelen sözcüklerin anlam alanlarını düzenlemiş; kimini daraltmış kimini yeni nüans anlamlar ekleyerek zenginleştirmiş, yeni bir semantik paradigma inşa etmiştir. Kur'an vahyinde vahyedilecek olan her neyse kuru bir kelimeler dizini içinde teorik maddeler formunda ifade edilmez. Farklı perspektiflerden bakışlarla anlatılan olaylar içinde muhtelif kıssalarda tarihi bilinen-bilinmeyen veya farklı bilinen olaylar kullanılarak tekrar tekrar anlatılır. Allah Kur'an vahyinde örnekler verir, izah eder, tartışır. Akletmeye, tefekkür etmeye, fahmetmeye çağırır; teşvik eder tehdit eder. Motivasyon üretmeye

matuf ve olumlu hak ediş olarak güzellikler vaat eder. Can yakıcı cezalarla korkutur. Tüm bunlar, özünde hayatı, kendimizi, diğer tüm varlıkları ve Allah'ı doğru algılamamıza matuf bildirim tehdit ve teşviklerdir; yani tevhitir.

Peygamber as.'ın Araplığı Arap oluşa bir kutsallık katmadığı gibi "mutlak vahyin" Arapça oluşu da Arap diline bir kutsallık izafe etmez. Bu Arap dilinin mükemmelliğinin delili de değildir. Nasıl ki geçmiş peygambere mutlak vahyin farklı lisanlarla gelmiş olması bu dillere kutsallık katmadığı gibi Arapça'ya da hiçbir kutsallık katmaz. Mutlak vahyin dilinin dikkat çekici özelliklerinin bir yönü de oluşturduğu kavramsal paradigmadır. Bu kavramsal yapı zaman içinde dilin belagatini ve gramerini belirleyen kriterler haline dönüşmüştür. Arap dilinde aynen böyle olmuştur. Kuran vahyinin dili Arap dilini değişmez halde tutmak yerine bu dilin kontrollü ve düzenli gelişimini desteklemiştir. Bu *Şehname*'nin Farsça'ya etkisi gibi ve benzer dillerdeki tarihten gelen, yaygın olarak bilinip yaşatılan edebi eserlerin üretildikleri dili besleyip, üretip şekillendirmelerinin üst bir örneğidir. Yeryüzünde altı bin kadar olduğu iddia edilen her dil (yani insanlar arası iletişim sistemi) tekâmül etme potansiyelindedir ve zaten kullanıcılarının ihtiyaçları doğrultusunda kâmidirler.¹¹

Kur'an vahyi Allah'ın kelimadır; alanı indiği coğrafyayla ve Arap dilini konuşan insanlarla sınırlı değildir. Kuzeyden güneye doğudan batıya tüm Allah'ın arzı onun kapsama alanıdır. Allah'ın arzında yaşayan insanlara her tür ulusa yol gösterici ve hidayet rehberi olarak nazil olmuştur. Tarihsel süreç kısmen bunun ispatıdır denilebilir. İslam memleketi olarak isimlendirilebilen farklı farklı coğrafyalarda bu gün bile farklı farklı diller konuşulmaktadır. Kuran vahyinin nazil olduğu zaman diliminde Arap yarımadasındaki kültürel vasattan çok farklı kültürel vasatların var oldu-

¹¹ "Nitekim İmam Şafî (ö.204/820)'nin de belirttiği gibi Allah'ın kelâmı, Arapça'da Kur'ân, Süryânîce'de İncil ve İbranîce'de Tevrat olmuştur. Bu aynen tek olan O Yüce varlığın zatı için Arapça'da "Allah", Farsça'da "Hüdâ" denilmesi gibidir". Bkz. Mehmet Erdoğan, *Akil-Vahiy Dengesi Açısından Sünnet* (İstanbul: MÜİFVY, 1995), s.18.

ğu aşikârdır. Kuzey doğu ve kuzey batıdaki Sâsâni ve Bizans baskın kültürünün yanı sıra kadim Mısır medeniyeti, kuzey Afrika'daki diğer başkalarının baskısı altındaki kültürler o günkü Anadolu'da ve Asya'daki alt kültürler ve benzerleri; Kur'an vahyi tüm bunlara hitap etmiştir. Aslında bu durum, tüm bunlara hitap eden Kuran vahyinin bir anlamda tarihi ve kültürü müteâl –aşkın– bir hitap olduğunun da kısmi bir delilidir. O günkü Arap hayatını zaman çizgisi üzerinde orta kabul edip bakarsak onlarca farklı kültür, zamanın geçmişine örnek sayılırsa; Sâsâni, Bizans ve Mısır da gelecek zamanı örneklemeye yetkin sayılabilir. Dolayısıyla nazil olduğu dönemdeki kültürel ve coğrafi farklılık dikkate alındığında Kur'an'ın zamanı aşkın oluşu fark edilebilir.

Allah'ın sözü olan "Kur'an vahyi" mekânla mukayyet ve sınırlı olmadığı gibi zamanla da mukayyet değildir. Nitekim Kuran vahyindeki hüküm bildiren ayetler indiğinde belli bir coğrafya veya bölgeyle sınırlı tutulmadığı gibi; zamanla da sınırlı tutulmamışlardır. Yani ahkâm ayetler zamanla sınırlandırılmış değildir. Ancak hükümler, belli şartlar ve mecburiyetlerle sınırlandırılabilir ki konumuz bu değildir. Kur'an vahyi yatay anlamda bölge coğrafya bakımından evrensel olduğu gibi dikey mânâda da nazil oluştan bu yana ve kıyamete kadar tüm zamanları kapsar. Kur'an vahyi kaybolma değiştirilme yok edilme v.b. tahrifattan korunmuştur; Allah tarafından korunacağı ifade edilmiştir. Muhammed a.s.'dan günümüze mütevatiren ulaşmıştır. İnzal olunan kelamullah Muhammed a.s. zamanında yazıya geçirilmiş, ezberlenmiş Kur'an tarihi kitaplarında detayları bulunabilen çabalarla günümüze ulaşmıştır. Bu ellerimizdeki "Mushaf" olarak da adlandırdığımız kitap kıyamete kadar câridir. Varlık âlemine inip duran vahiy ile aynı amaç doğrultusunda zaman ve mekânı aşkın –müteâl– hidayet rehberi olarak ellerimizdedir.

Kuran vahyinin sabit olması, yani değişmezliği günümüzdeki modern aklediş açısından çeldirici bir etki üretmektedir. Modernitenin varlığı algılama tarzı, sürekli pozitif ve çizgisel bir değişimi, yani sürekli "yenilenme" ve olumlu "gelişimi" kabul eder. Modern

akledeş bunu (sürekli olumlu gelişimi) varlığı tanımlama temel bir kriter olarak kullanmaya çabalamaktadır. Karikatürsel bir ifadeyle özetlersek, bu akledeş “eski olan kötü yeni olan iyi” şeklinde genellenebilir bir algı tarzına sahiptir. Modernitenin özelde varlık telakisi, genelde akledeş biçimi İslam coğrafyasında ve tüm dünyada kabaca iki yüzyıldır devamedegelen ciddi etkiler bırakmıştır. Müslümanların insanlığın önderliğini kaybedişlerinin onlarda yaşattığı travmalar ve modernitenin tüm dünyayı yaklaşık o kadar yıldır kasıp kavurması, İslam coğrafyasında birçok konuda olduğu gibi vahiy konusunda da farklı arayışlara ve çarpıklıklara kapı aralmış ve onları cesaretlendirmiştir. Geleneğin hurafelerinden kurtulmak adına modernitenin akledeşini içselleştirip kullanarak modern hayata eklenmede dinden kaynaklanan sorunlar bertaraf edilmeye çalışılmaktadır. Bugün modernitenin akledeşinin temel karakteristiği “temel kaynaklara dönelim” çağlığında da “Kur’an’ın çağdaş yorumu” şirinliklerinde de bâriz bir şekilde kendini göstermektedir. Doğal olarak vahiy anlayışı da bundan nasibini almıştır.

Kuran vahyinin nazil olduğu coğrafyaya veya zamana mecburiyetinden; hatta kültüre ve tarihe mecburiyetinden bahseden insanlar, kaynağı yaratan ve Allah’ın kelamı olan bir kitaptan bahsettiklerini hatırlamaları gerekmektedir. Kur’an’daki kıssaların gerçekliğini tartışmak da hatalı bir yaklaşımdır. Fen bilimlerinden hareketle Kur’an’ın doğrulanması fen bilimlerindeki gerçeklik algısının değişkenliği münasebetiyle nasıl hatalı, hatta komik sonuçlara sebep oluyorsa; bu husus da aynı bunun gibidir. Arkeolojik bulgulardan hareketle veya başka gerekçelerle Kur’an’ı sınamak, ardından Allah kelamı olan Kur’an’ı tarihsel gerçekliği olmayan uydurulmuş kurgular ihtiva eden bir sıradanlığa, hatta etik olmamaya mahkûm etmek Müslüman idrakinde yer tutabilecek bir husus değildir. Ayrıca Kur’an vahyini, anlaşılabilirliği için nazil olduğu vasata, tarihe, coğrafyaya, kültüre, sebebe mecbur etmek ve buradan hareketle Kur’an vahyinin tarihselliğinden bahsetmek ve günümüzdeki geçerliliğini de tartışmak sorunlu bir yaklaşımdır.

Kuran vahyinin yaş ve kuru her şeyi içinde bulundurduğu

düşüncesi ve bu düşünceden hareketle ortaya konan yaklaşımlar ciddi sıkıntılar içermektedir. Kaybolan devesinin yularını da Kur'an vahyinde bulacağı iddiaları arasında her türlü mesleği, her türlü ilmi, her türlü sırrı, Kur'an vahyinde bulabileceklerini iddia eden görüş sahipleri gelenek içinde olduğu gibi gün de vardır. Kur'an vahyinin matematiksel şifreler içerdiği ve bunların çözümüyle gaybe dair bilgileri ve sırları çözdüklerini iddia edenler ortalıkta boy gösterip durmaktadırlar. Öncelikle Kur'an'ın içinde her şeyin bulunuyor olduğu düşüncesi yanlış anlaşılmış ve gelenek içinde farklı farklı amaçlara hizmet ettirilmiştir. Buradan hareketle kimi Ali'sini kimi kitabını kimi vesairesini pekâlâ Kur'an'da bulduğunu ve Kur'an'da ne diliyorsa ona işaret olduğunu iddia edebilmiştir. Günümüzde Kur'an'da her şeyin bulunduğu düşüncesi daha farklı bir amaca hizmet için de iddia edilmektedir. Her şeyi içeriyor olması başka hiçbir şeye ihtiyacın olmaması yaklaşımını besleyerek peygambersiz bir "din" anlayışına kapı açmıştır. Tabiri caizse Protestan bir İslam anlayışı Kur'an vahyinin her şeyi içeriyor olması düşüncesinden kendine meşruiyet üretmeye çalışmaktadır. Bu yaklaşımlar özürdür.

Sonuç olarak, Allah her mutlak vahiy inzal edişiyile bireysel ve toplumsal planda insanlığın gidişatına müdahale etmiştir. Kur'an vahyinin, yani mutlak vahyin varlık âleminin yaratıcıdan alıp durduğu vahiyle ilişkili algılanması önemlidir. Mutlak vahiy, yani Kur'an, anlaşılmaya çalışılırken, onun insanlığın gidişatına müdahale ediş amacını göz ardı etmek, hedefi ve niteliği hususunda çarpık anlamalara sebep olacaktır. Vahyin işlevinden hareketle onun ne olabileceği ve ne olamayacağını düşünmek, Kur'an vahyinin ve Muhammed a.s. tecrübesinin yol göstericiliğinde sahih bir vahiy algısı oluşturmada bizlere yol aldıracaktır.

Kaynakça

- Ali Ünal, *Kur'an'da Temel Kavramlar* (İstanbul: Beyan, 1986).
 Mehmet Erdoğan, *Akıl-Vahiy Dengesi Açısından Sünnet* (İstanbul: MÜİFVY, 1995).
 Muhammet Tarakcı, "Hıristiyanlık'ta Vahiy Anlayışı", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (2), 2003.
 Ragıp el İsfahani, *Müfredat Elfazi'l-Kur'an*, çev. Y. Türker (İst.: Pınar, 2007).